
Model preduzetničke visokoškolske ustanove

Entrepreneurial university model

Marko Carić i Olivera Smieško

Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija
Info@fimek.edu.rs, olivera@fimek.edu.rs

Abstract - *The article studies different perspectives of Entrepreneurial University. Firstly, it provides an overview of EU strategic documents which are highlighting the importance of entrepreneurship and entrepreneurial education. In terms of global market and economy, which is increasingly based on knowledge, economic success of any society depends on its ability to establish a comparative advantage in this domain. For competitiveness, growth and employment as well as for equality and social inclusion, it is of utmost importance to create a “knowledge triangle” of education, research and innovation. Higher education institutions must respond to the needs of the environment – people, labour market and society as a whole. Further, this article provides different views on Entrepreneurial University. After presenting various Entrepreneurial University concepts and studies it finally provides a process-based Model of Entrepreneurial University.*

Key words - *entrepreneurial university, entrepreneurial education, key competences, innovation.*

Uvod

Zemlje EU su 2000. godine na samitu Evropske unije u Lisabonu postavile ambiciozni cilj da EU do 2010. godine postane najkonkurentnija i najdinamičnija svetska privreda zasnovana na znanju koja će biti u stanju da ima održivi razvoj sa boljim i kvalitetnijim radnim mestima i većom socijalnom kohezijom. Zbog sporog ostvarivanja postavljenih ciljeva, Lisabonska strategija je 2005. godine redefinisana i usmerena pre svega na rast i zapošljavanje, ponovo naglašavajući da kompleks znanja, koji obuhvata obrazovanje, istraživanja i inovacije, predstavlja „motor“ održivog razvoja i kreiranja radnih mesta. Evropa 2020 - evropska strategija za pametni, održivi i inkluzivni razvoj definiše viziju Evropske socijalno-tržišne ekonomije za 21. vek. U ovoj strategiji, postavljena su tri međusobno prožimajuća prioriteta: (1) *Pametni rast* – razvoj ekonomije zasnovane na znanju i inovacijama; (2) *Održivi rast* – promovisanje ekonomije koja će efikasno koristiti resurse („resursno efikasna ekonomija“) i biti visoko kompetitivna; (3) *Inkluzivni rast* – osnaživanje ekonomije sa visokom stopom zaposlenosti koja obezbeđuje socijalnu i teritorijalnu koheziju.

Neki od najvažnijih prioriteta EU politike preduzeća su stvaranje preduzetničkog razmišljanja kroz obrazovanje i obuku kao i promovisanje preduzetništva kroz podsticanje stvaranja preduzeća i podržavanje malih i srednjih preduzeća (MSP) tokom njihovog pokretanja i u fazi razvoja. Preduzetništvo se smatra jezgrom kompetentnosti za rast, zapošljavanje i lično ispunjenje, a preduzetničko obrazovanje ključnom merom za podsticanje preduzetništva.

U uslovima globalno otvorenih tržišta, kao i privrede koja je sve više zasnovana na znanju, ekonomski uspeh svakog društva zavisi od njegove sposobnosti da uspostavi komparativnu prednost u ovom domenu. Za konkurentnost, rast i zapošljavanje kao i za jednakost i socijalnu inkluziju veoma je važno stvoriti „trougao znanja“ obrazovanja, istraživanja i inovacija.

Poslednjih nekoliko godina, visoko obrazovanje u Srbiji, ali i u regionu, pretrpelo je značajne promene i trendove: Bolonja, globalizacija proizvodnje i prenošenja znanja, omasovljenje visokog obrazovanja i ograničenost državnih sredstava za finansiranje visokokvalitetnog istraživačkog i obrazovnog rada.

Upravljanje visokoškolskim ustanovama postaje sve složenije zbog brzih promena u okruženju, a visokoškolske institucije se suočavaju sa problemom: kako da se dobije najbolja ekonomska efektivnost a pri tome da se ne naruši kvalitet ponuđenog obrazovanja.

Interesovanje za preduzetničko obrazovanje počelo je 80 tih godina prošloga veka, iako se može reći da je u Sjedinjenim Američkim Državama postojalo i ranije. Vlade zemalja širom sveta uvidele su da preduzetničko obrazovanje pomaže u stvaranju preduzetničke kulture, preduzetnije radne snage i većem broju novih poduhvata.

Preduzetništvo je prepoznato kao bazična veština u procesu permanentnog (doživotnog) obrazovanja (koncept LLL - lifelong learning). Evropski okvir za ključne kompetencije za doživotno učenje identifikuje i definiše osam ključnih kompetencija koje predstavljaju prenosivi multifunkcionalni paket znanja, veština i stavova koji su neophodni svim pojedincima za lično ispunjenje i razvoj, uključivanje u društvo i zapošljavanje: Komuniciranje na maternjem jeziku, Komuniciranje na stranom jeziku, Matematička pismenost i osnovna znanja iz nauke i tehnologije, Digitalna kompetencija, Učiti kako se uči, Međuljudska i građanska kompetencija, Preduzetništvo, Kulturna svest i izražavanje.

Preduzetništvo se definiše kao sposobnost pojedinca da pretvori ideju u akciju. Dakle, koristi od preduzetničkog obrazovanja nisu ograničene samo na start-up, inovativne poduhvate i nova radna mesta kako je do sada bilo uvreženo mišljenje. Kao ključna kompetencija, preduzetništvo ima aktivnu i pasivnu komponentu: ono uključuje sklonost da sami unosimo promene kao i sposobnost da prihvatamo, podržavamo i prilagođavamo inovacije spoljašnjih faktora. Preduzetništvo podrazumeva prihvatanje odgovornosti za sopstvene postupke bilo pozitivne ili negativne, razvijanje strateške vizije, postavljanje ciljeva i njihovo postizanje kao i motivisanost za njihov uspeh.

Rezultati istraživanja koje je sprovedeno na 664 visokoškolske institucije u Evropi 2008. godine pokazali su da je obim preduzetničkog obrazovanja zabrinjavajuć: više od polovine studenata na višim nivoima obrazovanja nemaju pristup obrazovanju za preduzetništvo. (Survey of Entrepreneurship Education in Higher Education in Europe, 2008.)

U Srbiji je trenutno u izradi Strategija doživotnog preduzetničkog obrazovanja. Paunović (Paunović, 2009.) ocenjuje da iako su učinjeni značajni pomaci, preduzetničko obrazovanje pruža dovoljno znanja i informacija o ključnim elementima ali ne doprinosi u dovoljnoj meri unapređenju sposobnosti i veština preduzetničkog ponašanja u realnom poslovnom okruženju i navodi da u stvarnosti na delu imamo pre “edukaciju o preduzetništvu” nego “edukaciju za preduzetništvo”.

Visokoškolske ustanove sada su odgovorne za ekonomski i društveni razvoj, da bi ostvarile ulogu koja im je postavljena, tradicionalne visokoškolske ustanove moraće da se transformišu u preduzetničke.

Model preduzetničkog univerziteta

Koncept preduzetničkog univerziteta vezuje se za američkog sociologa Burton Clark-a koji je 1998. godine objavio studiju *Creating Entrepreneurial Universities: Organisational Pathways of Transformation*. Gjerding et. al navode glavni zaključak ove studije: da bi univerzitet bio preduzetnički, organizacionu kulturu mora da karakteriše kolektivni mentalni sklop u kojem je preduzetništvo potpomognuto kombinacijom top-down (odozgo na dole) i bottom-up (odozdo na gore) pristupom, uključujući i visoku toleranciju za preuzimanje rizika. Preduzetnički univerzitet pokazao se kao organizacija u kojoj je preuzimanje rizika normalna pojava kada se pokreću nove prakse, i gde se preduzetništvo često doživljava kao preuzimanje inovativnih praksi do faze komercijalne eksploatacije.

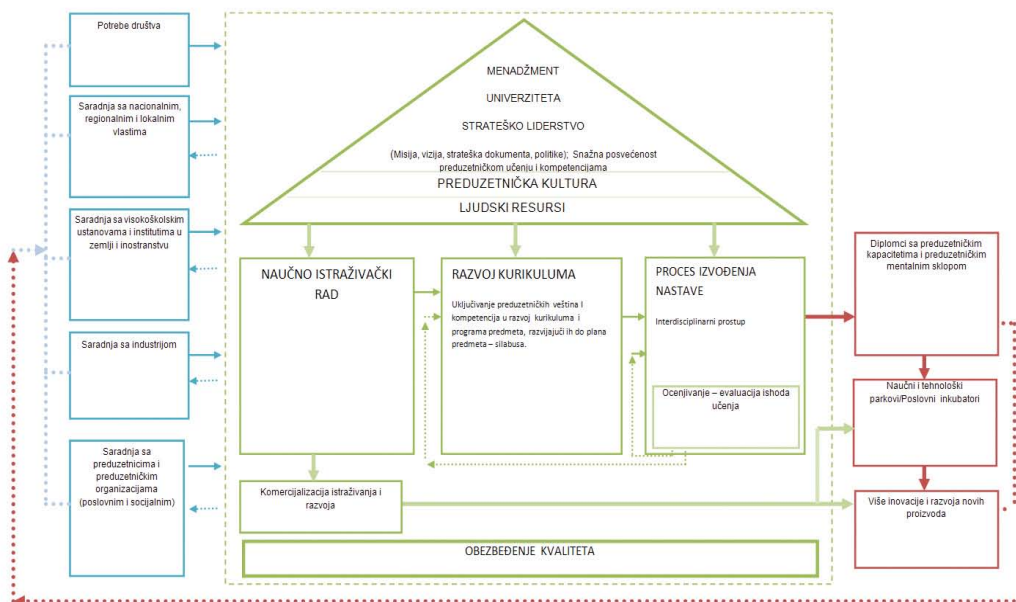
Eminentni istraživač u ovoj oblasti Alan Gibb, navodi da preduzetničku organizaciju možemo definisati kao organizaciju koja maksimizira potencijal pojedinaca u njoj da slede efektivno preduzetničko ponašanje i inicijative koje vode do većeg ličnog ispunjenja i poboljšane organizacione performanse.

Burton Clark navodi da su univerziteti preduzetnički kada bez straha maksimiziraju potencijal za komercijalizaciju svojih ideja i ne vide to kao značajnu pretnju akademskim vrednostima. Na osnovu iskustava iz Sjedinjenih Američkih Država, Azije i Evrope,

Gibb navodi da su Univerziteti preduzetnički kada: hrabro stvaraju svoju autonomiju i prihvataju ideju da će sve manje biti finansirani od strane države; bez straha maksimiziraju potencijal za komercijalizaciju svojih ideja i ne vide to kao značajnu pretnju akademskim vrednostima; interno se organizuju kako bi obezbedili jače centranu upravljanje preduzetničkim poduhvatom, gradeći prirodnu autonomiju pojedinačnih akademskih radnika; se aktivno uključuju u širu zajednicu stakeholdera (zainteresovanih strana) kao deo strategije „organizacionog učenja“; promovišu stvaranje naučnih parkova, inkubatora, kancelarija za transfer tehnologije, aranžmana za zaštitu patenata, ne u cilju zadržavanja za sebe, već kao moćno sredstvo za otvaranje i integraciju i univerzitetske odnose sa relevantnim stakeholderima kako na formalni tako i na neformalni institucionalni način; podstiču širok spektar interdisciplinarnih aktivnosti stvaranjem interdisciplinarnih departmana i istraživačkih i razvojnih centara; prihvataju širu odgovornost za lični razvoj studenata i osoblja, posebno u vezi sa budućim iskustvima: socijalnim, karijernim i doživotnim učenjem; zapošljavaju preduzetno osoblje i imenuju preduzetne lidere kao agente promene; izgrađuju sistem nagrađivanja daleko izvan kriterijuma koji se odnose na istraživanje, publikovanje i nastavu; sveukupno, obezbeđuju da je koncept preduzetničkog obrazovanja ugrađen i utemeljen na svim fakultetima, svojstven ključnom osoblju i integrisan u nastavne planove.

Norbert Kailer objašnjava da je koncept univerzitetskog preduzetničkog obrazovanja zasnovan je na strateškim odlukama u vezi sa razvojem univerziteta i fakulteta koji obuhvata srednjoročne i dugoročne odluke: vizije i filozofije koja je ispod nje Burgoyne and Stuart 1978); posvećenost kontinuiranoj evaluaciji i razvoju koncepta (Easterby-Smith, 1986); organizaciona struktura jedinica odgovornih za obrazovanje za preduzetništvo u okviru organizacije (Pittaway and Hannon 2007); Identifikacija internih i eksternih partnera za saradnju, politika umrežavanja i saradnje; umrežavanje i partnerstva sa preduzećima i drugim univerzitetima; zapošljavanje i razvoj nastavnog osoblja (uključujući preduzetnike i Alumni kao predavače); okvirni uslovi kao što su pronalasci, patentni, dodatne preduzetničke aktivnosti osoblja, planovi karijere; spektar ponuđenih aktivnosti, kao što su programi preduzetništva i druge “tvrde i meke mere podrške” (Kirby, 2006) i terenske aktivnosti; Odluke koje se tiču strateških ciljnih grupa kao i procedure za zahtev i prijem; politike finansiranja; podrška i ulaganja u spin-off.

Studija sprovedena od strane Gjerding, Wilderom, Cameron, Taylor and Scheunert (2006), ukazala je na karakteristike preduzetničkih univerziteta: veza između inovacija i preduzetničkog duha, važnost zarađivanja novca i odnos između internog i eksternog preduzetništva. Autori ističu pretpostavku bi svi univerziteti trebali da budu inovativni, međutim, samim tim što je univerzitet inovativan, ne mora da znači da je univerzitet i preduzetan. Najveći broj ispitanika u studiji je povezal preduzetništvo sa eksternom saradnjom preko koje univerzitet doprinosi razvoju i formiranju kompanija i razvoju društva uopšte. Takođe, značajno je istaći da je ovo istraživanje ukazalo da postoji potreba za takvim strukturama podrške koje će pomoći istraživačima da dobiju finansiranje, zaštite prava intelektualne svojine, komercijalizuju izvodljive poslovne ideje, upravljaju projektima itd. Sa druge strane, administrativni deo organizacije univerziteta takođe treba da bude inovativan i preduzetan. Mora da postoji spremnost na preuzimanje rizika, finansijski i intelektualno, što se tiče intelektualnog rizika, mora postojati akademsko priznavanje visoko kvalitetnih primenjenih istraživanja. I poslednje, preduzetništvo se mora odnositi i na obrazovanje, jer ceo etos koji okružuje obrazovne aktivnosti u visokoj meri utiče na to šta se događa u ostalim delovima univerziteta. Na osnovu literature i i opštih postavki na kojima se temelje visokoškolske ustanove u regionu definisali smo Model preduzetničkog univerziteta prikazan na slici 1.

Procesni model Preduzetničkog Univerziteta - Slika 1.

Zaključak

Ne postoji konsenzus o tome koji model da visokoškolske ustanove primene u cilju transformacije iz tradicionalnog u preduzetnički univerzitet. Na osnovu iskustava iz drugih zemalja, možemo da zaključimo da su prakse raznolike – što se i može pretpostaviti ako uzmemo u obzir različitu istorijsku tradiciju, ekonomsko i socijalno okruženje. Važno je istaći da koncept preduzetničkog univerziteta nije pretvaranje visokoškolskih ustanove u isključivo profitno orijentisane, već jedan od načina da se razvije visokoškolska ustanova koja je spremna da odgovori na potrebe okruženja – građana, tržišta rada i društva u celini.

Literatura

1. Gibb, A. (2007) Creating the entrepreneurial university: do we need a wholly different model of entrepreneurship? in Handbook of Research in Entrepreneurship Education, A General Perspective, Volume 1, Ed. Fayolle, A., Edward Elgar, 67-103
2. Wong, P; Ho, Y; Singh, A. (2007) Towards an “Entrepreneurial University” Model to Support Knowledge-Based Economic Development: The Case of the National University of Singapore, World Development, Vol. 35, No. 6, 941-958
3. Survey of Entrepreneurship Education in Higher Education in Europe (2008), NIRAS Consultants, FORA, ECON Pöyry
4. Kailer, N. (2010) Entrepreneurship education at universities in German-speaking countries: empirical findings and proposals for the design of university-wide concepts, in Handbook of Research in Entrepreneurship Education, International Perspectives, Volume 3, Ed. Fayolle, A., Edward Elgar, 248-273
5. Kickul, J; Fayolle A. Cornerstones of change: revisiting and challenging

- new perspectives on research in entrepreneurship education, in Handbook of Research in Entrepreneurship Education, A General Perspective, Volume 1, Ed. Fayolle, A., Edward Elgar, 1-17
6. Kirby, D. Changing the entrepreneurship education paradigm, in Handbook of Research in Entrepreneurship Education, A General Perspective, Volume 1, Ed. Fayolle, A., Edward Elgar, 21-45
 7. Gjerding, A; Wilderom, C; Cameron, S; et. al; (2006) Twenty Practices of an Entrepreneurial University, Higher Education Management and Policy, Vol. 18, No. 3
 8. European Commission - Enterprise and Industry Directorate-General, (2008) "Entrepreneurship in Higher Education, especially in Non-business studies", Final report of the Expert Group.
 9. EUROPEAN COMMISSION, Directorate-General for Education and Culture (2004) Implementation of "Education and Training 2010", Work programme Working group B, "Key competences", Key competences for Lifelong Learning a European reference Framework
 10. European Commission, EU 2020 - A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth.
 11. Gibb, A; Towards the Entrepreneurial University – Entrepreneurship Education as a Lever for Change, http://www.ncge.org.uk/publication/towards_the_entrepreneurial_university.pdf, (15.03.2011.)
 12. Gibb, A.; Hannon P; Towards the Entrepreneurial University? https://webpace.utexas.edu/cherwitz/www/articles/gibb_hannon.pdf, (07.05.2011.)
 13. Paunović, S. (2009) Preduzetničko obrazovanje – kako ga učiniti efikasnijim i preduzetnijim?, Menadžment, marketing i trgovina, <http://www.singipedia.com/content/257-Preduzetnicko-obrazovanje-Kako-ga-uciniti-efikasnijim-i-preduzetnijim>, 144-149, (05.04.2011.)